

**JANUBIY KEMACHIDAGI QAZILMALARNI SUV MIQDORINI
ANIQLASH UCHUN RATSIONAL O'RGANISH ISHLARINI
AMALGA OSHIRISH**

Sultonov Asqarbek Davronbek o'g'li

Toshkent davlat texnika universiteti

2- kurs magistratura talabasi

Annotatsiya: Buxoroda joylashgan Janubiy kemachi neft-gaz sanoati, ushbu manzilda qazib olinayotgan tabiiy boyliklarni qayta ishlash va ularda uchrovchi suv miqdorini aniqlash ishlari haqida so'z yuritilgan.

Kalit so'zlar: Janubiy Kemachi, qazilma, ratsional amaliyotlar, suv miqdori, burg'ulash, neft, gaz, minerallar.

Аннотация: Рассуждается о расположенном в Бухаре нефтегазовом промысле Южный Кемачи, переработке добываемых в этом месте природных ресурсов и определении количества находящейся в них воды.

Ключевые слова: Южный Кемачи, ископаемое, рациональные приемы, количество воды, бурение, нефть, газ, полезные ископаемые.

Annotation: It is discussed about the Southern Kemachi oil and gas industry located in Bukhara, the processing of natural resources mined at this location and the determination of the amount of water found in them.

Keywords: Southern Kemachi, fossil, rational practices, water quantity, drilling, oil, gas, minerals.

O'zbekiston territoriyasida izlov – qidiruv ishlarining natijasida hozirga vaqtda 200 tadan ko'p neft va gaz konlari ochilgan hamda ishlatishda 100 tadan ko'p konlar bo'lib, shundan 60 tadan ko'pi neft va neftgaz konlaridir.

Janubiy kemachi neftgaz-kondensat koni - Buxoro viloyatidagi kon. Qorovulbozor temir yo'l stansiyasidan 35 km shimoli-sharqda. 1979-yilda ochilgan, 1993-yilda foydalanishga topshirilgan. Kon relyefi tekislikdan iborat bo'lib, shimoli-sharqdan janubi-g'arb tomonga qiyalangan, yer yuzasi eol qumlari bilan qoplangan. 236–274 m balandlikda joylashgan.

Kon maydoni Chorjo'y tektonik pog'onasidagi Ispanlichandir ko'tarilmasining sharqiy qismidir. Strukturasi Kemachi-Zekri braxiantiklina-liningjan. qismida mujassamlashgan, 1970-yil seysmik razvedka ishlari natijasida aniklangan. O'lchami 25x 15 km. Keyinchalik qazilgan parametrik quduq ham sanoat miqyosida neft va gaz borligini tasdiqladi. Kondan qazib olingan tabiiy boyliklar tarkibida qanchadir miqdorda suv bo'ladi. Bu tarkibdagi suvlarni ba'zan tabiiy oqava suvlari ham deb

atashadi. Tarkibdagi bu suyuqlikni miqdorini aniqlash uchun ratsional amaliyotlarni amalga oshirish lozim. Neft gaz sanoatlarida burg'ulash jarayonida doimiy suvga duch kelinadi, va suv ham qazilma bilan doimiy aloqada bo'lganligi uchun ham qazilma miqdorida qanchadir miqdorda suv aniqlanadi. Suvni aniqlash davrida undagi minerallar muhim ahamiyat kasb etadi. Minerallar esa suv miqdoridagi asosiy omillardir. Neft va gaz insoniyatga juda qadimdan ma'lum bo'lib, ulardan olinadigan mahsulotlarning xalq xo'jaligidagi iste'mol qilish o'rni hamda ularga bo'lgan ehtiyoj yil sayin ortib borgan. O'zbekistonda qadim zamonlardayoq neftdan foydalanib kelingan. Neftning o'ziga xos o'tkir hidi tufayli qishloq xo'jaligi zararkunandalariga qarshi kurashda undan foydalanilgan. Neftdan dori-darmon tayyorlash maqsadida Abu Ali ibn Sino neftni haydashga oid tajribalar o'tkazgan. Xorazm geografigi Bakrom (XIII asrda) Bakudagi neftni haydash texnologiyasi haqida birinchi bo'lib eslatib o'tagan. Shuning uchun ham neft va uni qayta ishlash O'zbekistonda eng qadimiy tarmoqlardan biridir.

Biz bilgan, neft-gaz qazib chiqaruvchi konlarning biri Janubiy Kemachi koni hisoblanadi. Janubiy kemachi neftgaz-kondensat koni - Buxoro viloyatidagi kon. Qorovulbozor temir yo'l stansiyasidan 35 km shimoli-sharqda. 1979-yilda ochilgan, 1993-yilda foydalanishga topshirilgan. Kon relyefi tekislikdan iborat bo'lib, shimoli-sharqdan janubi-g'arb tomonga qiyalangan, yer yuzasi eol qumlari bilan qoplangan. 236–274 m balandlikda joylashgan.

Kon maydoni Chorjo'y tektonik pog'onasidagi Ispanlichandir ko'tarilmasining sharqiy qismidir. Strukturasi Kemachi-Zekri braxiantiklina-liningjan. qismida mujassamlashgan, 1970-yil seysmik razvedka ishlari natijasida aniklangan. O'lchami 25x 15 km. Keyinchalik qazilgan parametrik quduq ham sanoat miqyosida neft va gaz borligini tasdiqladi. 1979—1983-yillarda qaeilgan jami 22 quduq yura, bo'r, paleogen va to'rtlamchi davr jinslarini ochgan. Karbonat jinsli kollektorqatlamning umumiy qalinligi 336–407 m bo'lib, u gorizontlarga ajratilgan.

Neft-gaz sanoatlarida burg'ulash jarayonida doimiy suvga duch kelinadi, va suv ham qazilma bilan doimiy aloqada bo'lganligi uchun ham qazilma miqdorida qanchadir miqdorda suv aniqlanadi. Suvni aniqlash davrida undagi minerallar muhim ahamiyat kasb etadi. Minerallar esa suv miqdoridagi asosiy omillardir. Quyida keltirib o'tiladigan matnlarda, Janubiy Kemachi konlarida qazilma amaliyotlari, uning tarixi, kelajagi, ularda uchrovchi suv miqdorlari va shunga o'xshash savollarga javob berib o'tilgan.

Bu tarkibdagi suvlarni ba'zan tabiiy oqava suvlari ham deb atashadi. Tarkibdagi bu suyuqlikni miqdorini aniqlash uchun ratsional amaliyotlarni amalga oshirish lozim.

Neft konlaridagi suvlar — neftli gori-zontlardagi yer osti suvlari; neft va unda erigan gaz bilan bevosita aloqada bo'ladi. Neft qatlamlarida va neft uyumlariga nisbatan joylashishiga qarab quyidagi Neft suvlari farq qilinadi: chekka (konturli)

suvlar — neft uyumidan quyida joylashgan; ostki (to‘shak) suvlar— qalqib turgan neft uyumining tagida joylashgan; ustki suvlar— neftli katlamining ustida joylashgan; bog‘langan suvlar — g‘ovaklar yuzasini o‘rab oluvchi neft qatlamida mayda kapillyar naychalarni to‘ldiruvchi suv; sun‘iy kiritilgan suv — neft uyumlarini chiqarib olishda bosimni zarur darajada saqlab turish uchun kiritiladi. Neft suvlarining geokimyoviy tarkibi mahsuldor gorizont va uyum tarkibining litologik xususiyatlari bilan bog‘liq. Neft uyumlarining chekka Neft suvlarida organik kislotalar, benzol, fenol, og‘ir karbonsuvlarning konsentratsiyasi yuqori bo‘ladi. Gaz uyumlaridagi suvlarda, odatda, organik qo‘shimchalar kam. Ko‘pincha neft suvlarining tarkibi katta maydonlarda deyarli o‘zgarmaydi. Neft uyumlari bilan bevosita tutashgan suvlar (chekka va ostki)ning minerallashuvi (200 g/l gacha va undan ziyod), gazga to‘yinganligi, metan va benzol, ammoniyning miqdori o‘ziga xos xususiyatlarga ega. Gidrokarbonatnatriyli Neft suvlari esa kam (10 g/l gacha) minerallashgan. Neft suvlarini o‘rganish neftni qidirish, razvedka qilish va kondan chikarib olishda ahamiyati katta.

Ko‘pincha Neft suvlari shifobaxsh mineral suv sifatida yoki undan yod, brom, bor, radiy, bariy, stronsiy va boshqa olishda foydalaniladi. Neft bilan birga chiqa-digan Neft suvlari qattiq noorganik tuzlar hosil kilishi sababli neft qazib olishni murakkablashtiradi. Buning oldini olish uchun Neft suvlari tuzsizlantiriladi yoki neft suvsizlantiriladi.

Xulosa

Qadimdan insoniyat hayotida eng katta o‘zgarishlar keltirib chiqargan omil neft ekanligi bizlarga ayon bo‘ldi. Neft va gazni tog‘ri yo‘naltirish amaliyotlari ham muhim ahamiyat kasb etadi. Bizning davlatda har qanday tabiiy boyliklarga muhim va jiddiy e‘tibor qaratiladi. Yuqorida ta‘kidlanganidek suvning miqdorini aniqlash undagi mineral moddalarga ham bog‘liq. Suvning kondagi, burg‘ulashdagi xolatlarini o‘rganish orqali to‘g‘ri ratsional xulosaga kelish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. В.И.Мурин, Н.Н.Кисленко, Ю.В.Сурков. Переработка природного газа и конденсата. 2002 год ст.514
2. W.Strauss Industrial gas cleaning. 1981 year page 309
3. Ю.А.Чумаков Газодинамический расчет центробежных компрессоров транспортных, газотурбинных и комбинированных двигателей. Москва 2009 год ст.76
4. О.Н.Емин, В.Н.Карасев, Ю.А.Ржавин Выбор параметров и газодинамический расчет компрессоров. 2003 год ст.146
5. А.Г.Аншиц, Е.Н.Воскресенская Окислительная конденсация метана – новый процесс переработки природного газа. 1999 год ст.146